

Funkcje wyborów

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy*, dostępny w internecie: pkw.gov.pl [dostęp 24.04.2020 r.].
- Źródło: Andrew Heywood, *Politologia*, Warszawa 2006, s. 284–287.
- Źródło: Andrew Heywood, *Politologia*, Warszawa 2006, s. 287.

Funkcje wyborów

Źródło: domena publiczna.

„Wolne i uczciwe wybory, w efekcie których władza rządzących wywodzi się z przyzwolenia rządzonych, to fundament systemu demokratycznego”. Takimi słowami rozpoczyna się „Komunikat CBOS” z lipca 2019 r., w którym badano ocenę funkcjonowania demokratycznych mechanizmów i procedur wyborczych w Polsce.

Jakie są zatem wyniki tego badania? Czy Polacy uważają, że wybory w naszym kraju są „wolne i uczciwe”? Czy w ocenie samych wyborców wybory przeprowadzane w Polsce rzeczywiście stanowią mocny fundament systemu demokratycznego?

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Chodzi ogólnie o wybory, nie tylko o ostatnie wybory.

Oprac. na podst.: CBOS, *Ocena funkcjonowania demokratycznych mechanizmów i procedur wyborczych w Polsce*, Komunikat z badań na 89/2019, s. 2, cbos.pl
Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Na jakie aspekty wyborów zwrócili uwagę organizatorzy badania, chcąc ocenić ich uczciwość? Dlaczego tak ważne w państwie demokratycznym jest cykliczne

przeprowadzanie wolnych wyborów?

Twoje cele

- Scharakteryzujesz funkcje wyborów w państwach demokratycznych.
- Ocenisz znaczenie przeprowadzania cyklicznych wolnych wyborów dla funkcjonowania państwa demokratycznego.
- Przeanalizujesz sposoby wybierania najważniejszych organów władzy w Polsce.

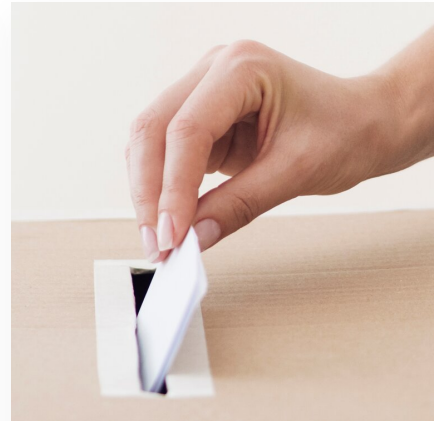
Dla zainteresowanych

Typy systemów wyborczych

Demokratyczne wybory

Główne fazy kształtowania się demokracji i upowszechniania praw wyborczych

Wybory i naruszanie procedur wyborczych

Wybory parlamentarne jako reguła życia politycznego w państwach demokratycznych. Zasady prawa wyborczego

Typy systemów wyborczych – powtórzenie

System wyborczy

Wolne wybory – znaczenie i ograniczenia

((Andrew Heywood

Politologia

Wybory same w sobie mogą nie stanowić wystarczającego warunku politycznej reprezentacji, ale niewątpliwie są warunkiem koniecznym.

Źródło: Andrew Heywood, *Politologia*, Warszawa 2006, s. 284–287.

Znaczenie cyklicznie przeprowadzanych wolnych wyborów dla funkcjonowania systemu demokratycznego podkreślane jest w licznych umowach międzynarodowych. Stabilność instytucji gwarantujących demokrację, a więc także odbywających się regularnie wolnych wyborów, jest warunkiem członkostwa w Unii Europejskiej. Zobowiązanie państw do organizowania w rozsądnych odstępach czasu wolnych wyborów, opartych na tajnym głosowaniu i przeprowadzanych w warunkach zapewniających „swobodę wyrażania opinii ludności”, zostało wprost wyrażone w protokole dodatkowym do [Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności](#), której podpisanie jest warunkiem członkostwa w [Radzie Europy](#). Nie ma zatem wątpliwości co do konieczności stosowania mechanizmu wyborczego przy wyłanianiu rządzących w państwach demokratycznych.

Proces wyborczy jest jedyną możliwą formą zdobywania władzy w takich krajach – jeśli władza w państwie zdobywana jest w inny sposób, nie możemy już mówić o demokracji państwa. Cytowany Andrew Heywood stawia jednak wiele istotnych pytań związanych z różnorodnością form, jakie mogą przyjmować wybory. Politolog zauważa, że ważne jest, jakie stanowiska lub urzędy w państwie obsadzone są w drodze wyborów. W większości państw demokratycznych wyborcy decydują o składzie ciał ustawodawczych i niektórych organów władzy wykonawczej. Zdarza się jednak, że główne stanowiska traktowane są jako wyjątek od tej zasady. Przykładem może tu być sytuacja, gdy monarcha sprawuje funkcję głowy państwa. W Polsce w wyborach bezpośrednich, czyli takich, w których to suweren – naród – wskazuje kandydatów do organów władzy bez udziału jakiegokolwiek ciała

Upoważnienie męża zaufania w wyborach parlamentarnych 4 czerwca 1989.

Źródło: Julo, domena publiczna.

pośredniczącego, wybieramy członków organów stanowiących (na szczeblu samorządowym – radnych rady gminy, powiatu i sejmiku województwa, na szczeblu centralnym – posłów i senatorów), a także jednoosobowe organy władzy wykonawczej (na szczeblu gminnym – wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, na szczeblu centralnym – Prezydenta RP). Kolegialne organy władzy wykonawczej w Polsce – zarządy powiatu i województwa oraz Rada Ministrów – są wybierane pośrednio przez organy legislatywy odpowiedniego szczebla.

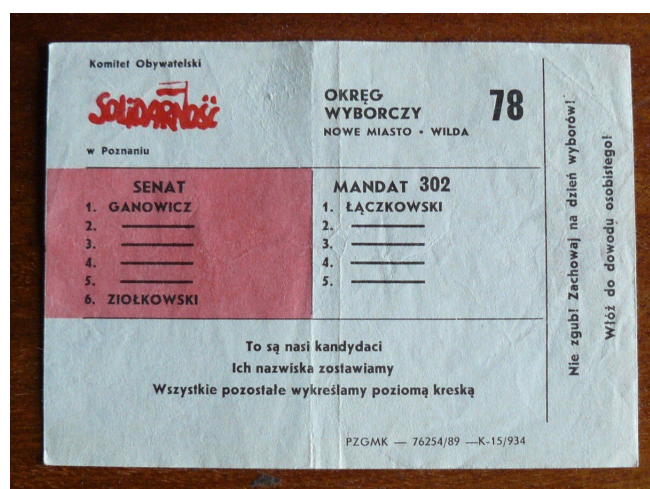
Ważne jest także, kto ma czynne prawo wyborcze, a kto bierne prawo wyborcze, i czy może z niego realnie korzystać.

Cenzusy wyborcze oparte na własności, wykształceniu, płci czy rasie zostały już zniesione w większości państw. Obecnie w krajach demokratycznych stosowany jest przede wszystkim cenzus wieku. Zdarzają się jednak nieformalne ograniczenia, jak wymóg rejestracji przez wyborcę, pobrania zaświadczenia. Bywa też, że ograniczenia wynikają z kwestii praktycznych – np. trudności z dotarciem do lokalu wyborczego, jakie mogą mieć osoby z niepełnosprawnością lub starsze, brak komisji obwodowych w szpitalach czy zakładach karnych. Brytyjski naukowiec zwraca też uwagę, że choć uczciwość wyborów w dużej mierze zabezpieczona jest zasadą **tajności głosowania**, która ogranicza występowanie korupcji i zastraszania, wpływa na nią również dostęp wyborców do rzetelnej i wyważonej informacji, rozpiętość wyboru, warunki prowadzenia kampanii wyborczej oraz to, jak dokładnie liczone są głosy.

Najważniejszym zaś wyróżnikiem wolności wyborów wydaje się to, czy są one rzeczywiście oparte na rywalizacji, to znaczy, czy **elektorat** ma prawdziwy wybór zarówno wśród partii, jak i kandydatów.

W PRL regułą były wybory z udziałem jednego tylko kandydata – w praktyce zatem to partia decydowała o obsadzie stanowisk publicznych, a nie wyborcy. Współcześnie kandydatów jest wielu, ale oprócz prawa do kandydowania w wyborach ważne jest umożliwienie prowadzenia legalnej kampanii wyborczej, dostęp do źródeł finansowania kampanii i mediów.

Zakres urzeczywistnienia każdego ze wspomnianych czynników wpływa na

Ulotka wyborcza Solidarności z 1989 r. (Poznań).
Źródło: domena publiczna.

rzeczywistą wolność wyborów w państwach demokratycznych.

Funkcje wyborów

Słownik

bierne prawo wyborcze

zdolność obywatela do tego, aby być wybranym do organu przedstawicielskiego (prawo wybieralności)

cenzus wyborczy

ograniczenie powszechności prawa wyborczego polegające na uzależnieniu przyznania prawa głosu od określonego warunku, np. płci, posiadanego majątku, wykształcenia lub od okresu zamieszkania na danym terenie

czynne prawo wyborcze

prawo do udziału w głosowaniu na kandydatów ubiegających się o mandat w organach przedstawicielskich (prawo wybierania)

elektorat

ogół osób posiadających prawo do głosowania

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

umowa międzynarodowa z zakresu ochrony praw człowieka zawarta przez państwa członkowskie Rady Europy 4 listopada 1950 r.; Polska jest stroną tej konwencji od 1993 r.

Rada Europy

organizacja międzynarodowa obejmująca prawie wszystkie państwa europejskie (z wyjątkiem Białorusi), której celem jest ochrona ideałów i zasad stanowiących wspólne dziedzictwo jej członków – praw człowieka i demokracji

reprezentacja polityczna

zasada, według której naród jako suweren udziela swoim przedstawicielom mandatu do sprawowania władzy w jego imieniu

tajność głosowania

zasada przeprowadzania głosowania polegająca na tym, że powinno się ono odbywać w taki sposób, by zapewnić wyborcy anonimowość oraz uniemożliwić osobom trzecim poznanie jego głosu

wybory

sposób obsadzania urzędu lub stanowiska za pomocą decyzji podejmowanych przez wyznaczone grono ludzi (elektorat)

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i wykonaj ćwiczenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D13mGdqDb>

muzyka: Phillip Mariani, *Ancient Documentary Background Drone*, licencja: Audiojungle

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Czy wybory są całkowicie uczciwe, bezstronne i prowadzone fair?*

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, jaki jest cel wyborów w państwie demokratycznym.

Ćwiczenie 2

Opisz, w jakich okolicznościach może dojść do sytuacji, w której wybory nie spełniałyby swojej kreacyjnej i legitymizacyjnej funkcji.

Ćwiczenie 3

Oceń i uzasadnij, czy w wyborach zawsze wyłaniani są ci, którzy najlepiej nadają się do rządzenia (mają najlepsze do tego kompetencje).

Ćwiczenie 4

Wymień, jakie działania mogą prowadzić do fałszowania wyników wyborów.

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij, na czym polega „gerrymandering”.

Ćwiczenie 6

Ustal, w jaki sposób na podstawie zakresu udziału opozycji w wyborach można odróżnić państwo demokratyczne od niedemokratycznego. Wytłumacz, czy do określenia państwa jako demokratyczne wystarczy formalne zapewnienie jednakowych procedur wyborczych i na czym polega zjawisko nierównego boiska.

Ćwiczenie 7

Opisz, jaką rolę odgrywają środki masowego przekazu w zapewnieniu uczciwości procesu wyborczego.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Dopasuj każdą funkcję wyborów do odpowiedniego opisu.

polityczno-programowa

w procesie wyborczym suweren podejmuje decyzję, jaki program polityczny pragnie realizować.

kreacyjna

nie jest funkcją wyborów

kontrolna

dzięki procesowi wyborczemu możliwe jest wyłonienie osób, które będą sprawować najważniejsze funkcje w państwie

ochronna

cyklicznie odbywające się wybory umożliwiają suwerenowi (wyborcom) ocenę rządzących i weryfikację swojego dla nich poparcia

legitymizacyjna

osoby wybrane zgodnie z obowiązującym prawem otrzymują od wyborców uprawnienie do rządzenia

Zapoznaj się z danymi statystycznymi i wykonaj polecenie.

Oprac. na podst.: CBOS, *Ocena funkcjonowania demokratycznych mechanizmów i procedur wyborczych w Polsce*, Komunikat z badań na 89/2019, s. 2, cbos.pl
Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Rozstrzygnij, czy poniższe stwierdzenia są prawdziwe, czy fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Spośród badanych zagadnień najlepiej przez Polaków oceniana jest możliwość dokonania realnego wyboru spośród wielu różnych kandydatów.	☐	☐
Uczciwość członków komisji wyborczych całkowicie kwestionuje co dwudziesty respondent.	☐	☐
W latach objętych badaniem o ponad 20% wzrósł odsetek badanych przekonanych, że telewizyjne programy informacyjne faworyzują partię rządzącą.	☐	☐

Zapoznaj się z materiałem źródłowym i wykonaj polecenie.

((Andrew Heywood

Politologia

Powodem, dla którego nawet reżimy autorytarne są zainteresowane organizacją wyborów, nawet jeśli nie są to wybory rywalizacyjne, jest fakt, że dostarczają one uzasadnienia dla systemu rządów. Dzieje się tak, ponieważ rytuał związany z przeprowadzeniem kampanii w pewien sposób nadaje wyborom uroczysty charakter i znaczenie.

Źródło: Andrew Heywood, *Politologia*, Warszawa 2006, s. 287.

Dokończ zdanie.

Funkcja wyborów opisana w przytoczonym fragmencie to funkcja...

☐ polityczno-programowa.

☐ kontrolna.

☐ legitymizacyjna.

☐ kreacyjna.

Ćwiczenie 4

Wskaż, kto rozstrzyga w zakresie rozpoznawania protestów wyborczych i stwierdzania ważności wyborów do Sejmu RP i Senatu RP, wyboru Prezydenta RP oraz wyborów do Parlamentu Europejskiego.

Kliknij przycisk *Porównaj swoją odpowiedź* i zaznacz odpowiedź najbliższą swojej.

Porównaj swoją odpowiedź

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

“ *Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy*

Art. 54

§ 1. Wyborca niepełnosprawny o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (...) może udzielić pełnomocnictwa do głosowania w jego imieniu w wyborach, zwanego dalej »pełnomocnictwem do głosowania«. (...)

§ 3. Przepis § 1 stosuje się również do wyborcy, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 75 lat. (...)

Art. 56

§ 1. Pełnomocnictwa do głosowania udziela się przed wójtem lub przed innym pracownikiem urzędu gminy upoważnionym przez wójta do sporządzania aktów pełnomocnictwa do głosowania. (...)

Art. 59 (...)

§ 2. Przed przystąpieniem do głosowania pełnomocnik okazuje obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie dokument umożliwiający stwierdzenie jego tożsamości oraz akt pełnomocnictwa do głosowania.

§ 3. Obwodowa komisja wyborcza ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie odnotowuje nazwisko i imię (imiona) pełnomocnika wyborcy w spisie wyborców w rubryce »uwagi« odpowiadającej pozycji, pod którą umieszczono nazwisko wyborcy, wraz z oznaczeniem »pełnomocnik«, a akt pełnomocnictwa do głosowania załącza do spisu wyborców. (...)

Art. 86

§ 1. Funkcję komitetu wyborczego partii politycznej pełni organ partii

upoważniony do jej reprezentowania na zewnątrz.

§ 2. Organ partii politycznej, o którym mowa w § 1, zawiadamia właściwy organ wyborczy o utworzeniu komitetu i o zamiarze samodzielnego zgłaszania kandydatów oraz o powołaniu (...) pełnomocnika wyborczego uprawnionego (...) do występowania na rzecz i w imieniu komitetu wyborczego; (...)

Art. 96. Można być pełnomocnikiem wyborczym lub pełnomocnikiem finansowym tylko jednego komitetu wyborczego. (...)

Art. 102

§ 1. Pełnomocnik wyborczy w terminie 7 dni od dnia przyjęcia przez właściwy organ wyborczy zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego zawiadamia ten organ o adresie strony internetowej, na której komitet wyborczy umieszcza informacje określone w kodeksie.

Źródło: *Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy*, dostępny w internecie: pkw.gov.pl [dostęp 24.04.2020 r.].

Rozstrzygnij, czy wszystkie przytoczone przepisy dotyczą tej samej funkcji pełnomocnika. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Materiał źródłowy do ćwiczeń 6 i 7.

“ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy

Rozdział 11a

Mężowie zaufania i obserwatorzy społeczni

Art. 103a

§ 1. Pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona ma

prawo wyznaczyć po jednym mężu zaufania do komisji wyborczych (...)

§ 2. Pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona może wyznaczyć jednego męża zaufania przy Państwowej Komisji Wyborczej.

§ 3. Mężem zaufania może być osoba mająca czynne prawo wyborcze do Sejmu, która nie kandyduje w wyborach ani nie jest komisarzem wyborczym, pełnomocnikiem wyborczym, pełnomocnikiem finansowym, urzędnikiem wyborczym lub członkiem komisji wyborczej. (...)

Art. 103b

§ 1. Mąż zaufania ma prawo:

1. być obecny podczas wszystkich czynności komisji, do której został wyznaczony, w szczególności być obecny przy przekazywaniu protokołu przez obwodową komisję wyborczą, przekazywaniu danych z protokołu przez rejonową komisję wyborczą, sprawdzaniu pod względem arytmetycznej poprawności ustalenia wyników głosowania przez pełnomocników (...) oraz sprawdzaniu prawidłowości ustalenia wyników głosowania i wprowadzania danych do sieci elektronicznego przesyłania danych;
2. być obecnym w lokalu wyborczym w czasie przygotowania do głosowania, głosowania, ustalania wyników głosowania i sporządzania protokołu;
3. wносить do protokołu uwagi, z wymienieniem konkretnych zarzutów;
4. być obecnym przy przewożeniu i przekazywaniu protokołu do właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia. (...)

Art. 103c

§ 1. Zarejestrowane w Rzeczypospolitej Polskiej stowarzyszenie i fundacja, do których celów statutowych należy troska o demokrację, prawa obywatelskie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego, ma

prawo wyznaczyć po jednym obserwatorze społecznym do komisji wyborczych (...).

§ 2. Do obserwatorów społecznych stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu o mężach zaufania, z wyjątkiem art. 103b § 1 pkt 3 i 4.

Źródło: Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy, dostępny w internecie: pkw.gov.pl [dostęp 24.04.2020 r.].

Ćwiczenie 6

Przeanalizuj przytoczony fragment Kodeksu wyborczego i podaj trzy różnice pomiędzy mężem zaufania i obserwatorem społecznym.

Ćwiczenie 7

Wyjaśnij, czemu służy wprowadzenie do prawa wyborczego możliwości wyznaczania mężów zaufania i obserwatorów społecznych.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenia.

“ *Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy*

Art. 82

§ 1. Przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby może być wniesiony protest wyborczy z powodu:

1. dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów lub
2. naruszenia przepisów kodeksu dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów.

§ 2. Protest wyborczy przeciwko ważności wyborów (...) może wnieść wyborca, którego nazwisko w dniu wyborów było umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania.

Art. 83

1. Protest wyborczy wnosi się do sądu wskazanego w przepisach szczególnych kodeksu.

Źródło: *Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy*, dostępny w internecie: pkw.gov.pl [dostęp 24.04.2020 r.].

Uzupełnij zdanie właściwym fragmentem.

Możliwość kontrolowania i kwestionowania wyników wyborów przewidziana w przytoczonych przepisach Kodeksu wyborczego to .

weto wyborcze

komisja wyborcza

protest wyborczy

Wyjaśnij, czemu służy rozwiązanie opisane w przytoczonych przepisach.

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Rabięga

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: Funkcje wyborów i naruszanie procedur wyborczych

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VII. Rywalizacja o władzę.

Uczeń:

8) przedstawia funkcje wyborów w państwach demokratycznych i niedemokratycznych; analizuje na przykładach przejawy naruszania uczciwości procedur wyborczych.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje funkcje wyborów w państwach demokratycznych;
- ocenia znaczenie przeprowadzania cyklicznych wolnych wyborów dla funkcjonowania państwa demokratycznego;
- analizuje sposoby wybierania najważniejszych organów władzy w Polsce.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- debata oksfordzka;
- analiza materiałów źródłowych;

- rozwiązywanie ćwiczeń interaktywnych;
- burza mózgów.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Zapoznanie z tematem i celami lekcji.
2. Uczniowie zapoznają się z filmem. Następnie chętne/wybrane osoby w trakcie burzy mózgów odpowiadają na pytania do filmu.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie przeprowadzają debatę oksfordzką z następującą tezą: wybory nie służą pociągnięciu polityków do odpowiedzialności, a jedynie potwierdzaniu słuszności rządów i umacnianiu władzy partii.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie samodzielnie rozwiązują i sprawdzają ćwiczenia interaktywne 1–4. Jeśli któreś z rozwiązań wzbudza wątpliwości lub kontrowersje, można je omówić na forum klasy.
2. Uczniowie w parach rozwiązują pozostałe ćwiczenia interaktywne. Chętne/wybrane osoby przedstawiają swoje rozwiązania, pozostali uczniowie weryfikują ich poprawność.

Praca domowa:

Rozważ, w jakim stopniu ostatnie wybory parlamentarne w Polsce spełniły swoje funkcje w demokratycznym państwie: legitymizacyjną, kontrolną, kreacyjną i polityczno-programową.

Materiały pomocnicze:

Andrew Heywood, *Politologia*, Warszawa 2006.

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, echr.coe.int.

Ocena funkcjonowania demokratycznych mechanizmów i procedur wyborczych w Polsce, cbos.pl.

Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks Wyborczy, pkw.gov.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Na podstawie filmu uczniowie mogą przygotować mapę mentalną streszczającą jego treść. Dzięki temu ocenią, czy taki sposób notowania informacji jest dla nich przydatny.